

Bomen nieuws

**Herfst
2009**

GB BoomBeheer

- Snel en eenvoudig invoeren van boomgegevens
- Veldinventarisatie en VTA controle, ook via GIS en met GPS
- Flexibele en complete rapportagefuncties.
- Flexibele gegevensmenu inrichting.
- Krachtige grafische koppelingen.
- Automatische werkplanning aanmaak volgens CROW richtlijn
- Module Boomwaardering voor onderbouwing van "Groene kaart" kapvergunning beleid.

GB Kapvergunning

- Automatisering behandeling kapaanvragen.
- Objectieve bepaling van boomwaarde en mate van overlast
- Belangenafweging tussen behoud en verwijdering van de houtopstand.
- Aangepast aan nieuwste inzichten inzake kapvergunningen.
- Statusbewaking van procedures.
- Correspondentie via standaardbrieven
- Controle van herplantplicht.

Groenestijn Beheerssoftware

automatisering voor beheer
van de openbare ruimte

tel: (0317) 41 76 47 www.gbor.nl

Mr B.M. Visser & Partners

Juridische Raadgevers
Natuur, Bos en Landschap

Ravenhorsterweg 61, 7103 AR Winterswijk
telefoon: 0543-51 85 17 / fax: 53 46 93
e-mail: bmvisser@freeler.nl

Voor meer kennis van bomen

Cursusagenda Najaar 2009

KIJK OP: www.nocb.nl

CURSUS:

■ Boombeheer A tot Z (6 dagen)

12 modules

■ VTA-1

■ VTA-2

■ VTA-praktijkdag

■ VTA-examentraining

■ Boomtaxatie (2 dagen)

DATA:

13 en 14 oktober

+ 3 en 4 + 24 en 25 november 2009

6 oktober 2009

7 oktober 2009

11 november 2009

1 december 2009

17 en 18 november 2009

LOCATIE: ARNHEM

Cursus "aan huis"
vanaf 4 deelnemers

Vakcursussen voor professionals

Postbus 168, 6930 AD Westervoort

Telefoon 0313 - 630 688

Telefax 0313 - 633 618

Voor cursusinfo en inschrijving: www.nocb.nl

N.O.C.B.
Boomtechnisch Adviesburo
beëdigd taxateur van bomen

KIJK OP: www.nocb.nl

In dit nummer...

Verslapen

Het monumentale Zocherplantsoen op de voormalige Utrechtse stadswal is mijn favoriete locatie om halverwege de werkdag even de zinnen te verzetten. Er staan veel bomen en ook veel oude. De oudste daten uit de tijd dat de verdedigingswal werd omgevormd tot wandelpark. Dat vond plaats ergens in de eerste helft van de negentiende eeuw. De landschapsarchitectenfamilie Zocher leefde zich uit en ontwikkelde een prachtig boomrijk geheel. Het gaat niet goed met dat wandelpark. Tenzij op grote schaal de versleten paden worden opgekalefaterd en beschoeiingen langs de singel weer hersteld tot een functioneel geheel, gaat er met regelmaat een boom tegen de vlakte. Niet spontaan, maar door menselijke hand. Deze zomer was het weer zover. Ook een van de grootste beuken, stammend uit het eerste uur, moest eraan geloven. Ik kan het niet helpen, maar ik krijg altijd een knoop in de maag bij het aanschouwen van het ontleden van zo'n knaap tot vervoerbare takken en stamnoten. Het helpt als ik weet dat het euthanasie is in plaats van moord. Euthanasie is niet het juiste woord, want van enige levensbeschikking is natuurlijk geen sprake bij een boom, maar u begrijpt vast wat ik bedoel.

Een dag later nog maar eens poolshoogte genomen bij zijn enorme voetstuk. Het zag er 'gelukkig' niet best uit. Dat wil zeggen dat het gezonde hout zich beperkte tot de uiterste rand en verreweg het merendeel zichtbaar door rot was aangetast. Delen vertoonden het zo kenmerkende 'verslapen' patroon: grillige, dunne zwarte lijnen veroorzaakt door houtconsumerende schimmels. Het is een teken dat het hout nog wel hout is, maar dat verval aanstaande is. Direct ging mijn gedachte naar dit Bomennieuws en het artikel dat ik die ochtend had ontvangen over houtbewerking. Houtbewerker zijn namelijk dol op verslapen hout, of hout 'met slaap'. Het voegt een extra accent toe aan hun kunstwerken. Hopelijk zijn de stukken beukenstam richting de mensen gegaan die er de meest fraaie meubels, schalen, beelden of wat dan ook van kunnen maken. Otto Koedijk is zo iemand. Hij maakt veelvuldig gebruik van stukken verslapen hout. Gastauteur Marije Verbeeck geeft een beeldend verslag van het gesprek met hem.

Frank Moens

Lichaamstaal

Erik Platje bekwaamde zich enkele dagen in het beter lezen van bomen: op basis van uiterlijke kenmerken beredeneren hoe de boom er innerlijk aan toe is. Geen sinecure en het vergt veel ervaring. Erik geeft een introductie op de materie.

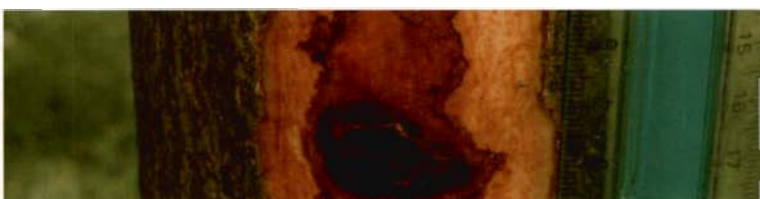
6

Kleurrijke X-factor

Er is een ongelofelijke diversiteit in de beleving van de X-factor bij bomen. Dat is geleidelijk aan de conclusie na de afgelopen voorjaarsverkiezingen die op zes plaatsen werden gehouden. Dit najaar volgen er nog zes. Johan Loermans doet verslag.

12

Kastanje bloedt rustig door

Werkgroep Aesculaap presenteerde eind mei de uitkomst van het onderzoek naar de kastanjabloedingsziekte in 2008. Er was hoop op positieve resultaten, maar de conclusie stemt Frank Moens toch wat somber.

15

En verder in dit nummer:

Bomen van binnen	4	Kort nieuws	20
Boeken en zo	9	Frank Naber: Kwaliteit II	23
Houtkabinet van Linck	10	Agenda	23
Column: Buitengewoon	11	Colofon	23
Vrijwilligers zijn de ambassadeurs van de Bomenstichting	16	Monumentale boomtopper	24

omslag: appels (*Malus sp.*) bijna rijp voor de oogst.
foto: Frank Moens

Bomen van binnen

Otto Koedijk (1957) is houtdraaier en maakt schalen, bollen, dierfiguren, puzzels, speeldingen en nog veel meer. Hij maakt vrij werk en werk in opdracht, zolang het maar rond is en van hout. Na de middelbare school werkte hij vijf weken op De Kleine Aarde. Daar ontmoette hij een echte houtdraaier. Het was een aanwijzing. Nadat hij zijn studie Nederlands in Amsterdam had afgerond, werkte hij als vogelwacht op Rottumerplaat, vogelonderzoeker in Afrika, wadgids op Vlieland, tentoonstellingsbouwer voor de Anne Frank Stichting en zelfs als hulstsnoeier voor hij begreep dat hij zelf ook een echte houtdraaier was. Marije Verbeeck had een gesprek met hem.

Marije Verbeeck

Ik ervaar hout als iets verwants. Achter de boerderij van mijn ouders, in West-Friesland, stonden een paar heel oude bomen: een grote wilg met zware gaffels en een iep van bijna honderd jaar. Ik klom heel vaak in die bomen, als klein kind al, zo hoog als ik maar kon. Ik kon me er lekker in verstoppen voor mijn moeder als ze me riep omdat ze een klusje voor me had. In de zomer zat ik er soms een boek te lezen.

Bij mijn grootouders, die vlakbij woonden, stond een oude meidoorn. Daar ben ik een keer uit gevallen en een doorn kwam diep in mijn pols terecht. Ik bloedde zo erg dat mijn ouders me naar de dokter brachten om de wond te laten hechten. Het litteken is nog steeds te zien. Ik was er dus al vroeg van op de hoogte dat bomen levende wezens zijn, die je kunnen beschermen tegen roepende moeders, maar ook dat bomen je kunnen beschadigen en dat je er met respect mee om moet gaan.

Esthetische ervaring

Er zijn altijd bijzondere bomen in mijn buurt. Tegenwoordig woon ik in Brummen en vanuit mijn keukenraam heb ik in de winter zicht op de dikste mammoetboom van Nederland. Hij is bij de voet drie meter in doorsnee en staat in de privétuin van een barones. Je kunt er dus niet zomaar bij, maar als je vijf kilometer verderop langs de IJssel wandelt, kun je hem nog zien.

In de zomer belemmert mijn appelboom dit uitzicht. Die boom heb ik tien jaar terug samen met mijn vriend Jelle geplant, die toen vier jaar was. Jelle speelt nu piano en leest Latijn en de boom geeft nu appels. De dikste taxus en de dikste boomhazelaar van Nederland staan ook op loopafstand van mijn huis. Het gaat echt niet alleen om de dikste of de oudste bomen. De rij lindes in de straat verderop bloeien in de zomer overweldigend. Een doodgewone populier kan met duizenden blaadjes naar je zwaaien. Op weg naar het station passeer ik altijd een Japanse honingboom en als die bloeit, zoemt het er van de bijen. In de herfst raap ik de gele blaadjes van de ginkgo op. Ik droog ze en als ik post verstuur, gaat er zo'n blaadje mee. Mijn werk zie ik als vormgeving, waarmee ik iets van mezelf laat zien en tegelijkertijd wil ik het karakter van een boom of van het hout tonen. Ik werk graag met bijzondere stukken anatomie van een boom, zoals okselweefsel, slapende knoppen of het hout uit de wortelvoet. De bol op de grote foto is een stuk hout met een slapende knop van een robinia, compleet met kernhout, spint en ingegroeide schors. Het ritme van de jaarringen, de parallelle lijnen van de vaten, de symmetrie, het zijn allemaal mogelijkheden om schoonheid te vinden en te tonen. Hoewel ik al ruim twintig jaar houtdraaier ben, moet ik toegeven dat ik nog nooit iets heb gemaakt dat mooier was dan een boom zelf. Ik blijf het proberen. Elk stuk hout is weer anders, het blijft verrassen.

foto's bij dit artikel: Marije Verbeeck

Torenpuuzel

Bollen, tentoongesteld in een ruimte van Fort bij Vechten in Bunnik

Ecologisch verantwoord

Bomen zijn levende wezens, die dingen kunnen die mensen niet kunnen. Daar moeten we in de eerste plaats heel zuinig op zijn. Maar als ze moeten vallen, dan hoeft het hout niet per se door de versnipperaar of in de kachel. Het is een hardnekkig fabeltje dat je alleen met tropisch hardhout iets duurzaam kunt maken. We kunnen veel meer bomen een tweede leven gunnen. Gebruik van hout uit de omgeving is goed voor mens en milieu en draagt bij aan een duurzame samenleving. In huis toegepast, kan hout eeuwenlang meegaan, veel langer dan de meeste kunststoffen. En als de kast of tafel uiteindelijk versleten is, gaat het hout weer op in de eeuwige kringloop. Ik pleit ervoor het hout zo goed mogelijk te gebruiken en dan heb ik het nog niet eens gehad over de bomen die voeding, medicijnen of andere bruikbare stoffen leveren.

Expositie

Soms kom ik mensen tegen die niet weten dat hout van een boom komt. Laatst stond ik met mijn spullen op een expositie, een ouder echtpaar kwam binnen en bekeek alles uitvoerig. Na ongeveer een half uur hoorde ik de vrouw zeggen: Jan, dit is allemaal van bomen gemaakt! In de supermarkt staat informatie over de bestanddelen op de verpakking, maar blijft de afkomst anoniem. Op een expositie of kunstmarkt kan ik het verhaal van het werk er zelf bij vertellen. Zo wordt het achtergrondverhaal een persoonlijk verhaal. Iemand die een schaal bij mij koopt, gaat niet naar huis met een naamloos stuk hout, maar met een deel van een boom met een biografie. Je kunt heel veel aflezen aan het hout. Wonden, ziektes, magere of vette jaren, conditie van de standplaats, enzovoorts. Een blauwe streep in eikenhout duidt op contact met ijzer. Was het een waslijn? Een spijker? Een granaatscherf? Dat probeer ik tevoorschijn te halen. Het levert vaak leuke gesprekken en

contacten op en genoeg verkoop om door te kunnen gaan met wat ik het liefste doe: houtdraaien.

Ik exposeer vaak. Praktisch gezien komt dat neer op ongeveer tien exposities per jaar, op plekken door heel Nederland en soms in het buitenland.

Voor informatie:

www.vormgeversinhout.nl, www.vormgevinginhout.nl,
www.fortvechten.nl, www.ottokoedijk-houtdraaier.nl.

Marije Verbeek is tekstschrijver en geeft schrijfcursussen.

17 & 18 oktober 'Vormgevers in Hout'

Otto Koedijk doet mee aan de jaarlijkse tentoonstelling 'Vormgevers in Hout': een waar feestje voor kijkende én kopende houtliefhebbers. Dit jaar exposeren er zestig binnen- en buitenlandse meubelmakers, beeldhouwers, houtdraaiers en andere vormgevers in hout. Deze expositie wordt ieder jaar in het derde weekeinde van oktober gehouden in Fort bij Vechten te Bunnik. Tot nu toe hebben er tweehonderd verschillende vormgevers aan meegedaan. Vorig jaar is er ter gelegenheid van het tienjarig jubileum een boek gemaakt: 'Vormgeving in Hout'.

Op vertoon van deze bon krijgen Bomennieuwslezers

€ 1,- korting
op de toegangsprijs
'Vormgevers in Hout'
normaal € 5,- (kinderen € 3,-)

kortingsbon

Lichaamstaal

Erik Platje

Boomverzorgers beschikken tegenwoordig over zeer geavanceerde apparatuur om de gezondheid van een boom te kunnen beoordelen. Desondanks blijkt dat deze hightech toch niet altijd voldoende is en dat een boomverzorgers soms terug moet vallen op simpele middelen, zoals alleen maar kijken. Dit kwam aan het licht tijdens enkele dagen werken aan monumentale bomen in Frankrijk met alle mogelijke instrumenten. Bij elke boom stond er maar één vraag centraal: kan deze boom veilig in stand gehouden worden of niet. Bij de zogenaamde Eiffeltorenboom schoot de hightech tekort.

De visuele boombeoordeling bestaat uit het uifilteren van eigenaardigheden. De boom wordt getoetst aan het beeld dat de boomverzorgers kan verwachten op basis van soort, ouderdom, afmetingen en standplaats en hij of zij let daarbij voornamelijk op een afwijkend beeld. Aandachtspunten zijn de conditie van de boom, de kroonopbouw, de schors en de eventuele aanwezigheid van onregelmatigheden, die kunnen duiden op verzwakking van het gestel van de boom. In de bebouwde omgeving wordt tevens gelet op onderhoudsaspecten, zoals laaghangende en afgestorven takken.

Conditie

De beoordeling van een boom begint met de conditie. Daarbij wordt gekeken naar de twijgontwikkeling en de kwaliteit van het bladerdek (zomer) of de knoppen (winter). Dit vertelt ons in welke levensfase een boom verkeert en of een boom nog voldoende vitaal is om energie te steken in natuurlijke afweerreacties. Alleen een groeikrachtige boom is in staat goed te reageren op aantastingen en structurele tekortkomingen. De schors op de stam, wortels en takken biedt een boom een uitstekende bescherming tegen organismen die het hout willen binnendringen. Als de schors ontbreekt, bijvoorbeeld door een beschadiging, kunnen schimmels en insecten gemakkelijk het hout binnendringen. Met andere woorden: de aanwezigheid van een beschadiging vormt een eerste aanwijzing dat de boom verzwakt zou kunnen zijn of raken.

Zichtbare gebreken

Structurele gebreken en aantastingen in bomen zijn over het algemeen goed te onderscheiden, zeker door een ervaren boomverzorgers. Dat komt onder meer omdat bomen op verzwakkingen reageren door ter compensatie extra dik of sterk

foto: J.B. Sijtema

Eiffeltoren - In dit soort situaties biedt bestaande meetapparatuur weinig soelaas als het gaat om de breukvastheid van de stam. Het komt neer op het inschattingvermogen van de boomdeskundige. Zijn de poten nog stevig genoeg en is de vergroeiing met de stam in orde? Met als leidraad de Eiffeltoren: hoe breder de voet, des te steviger de boom verankerd staat!

hout te vormen. De boom reageert actief, gericht op het in stand houden van een zo gelijkmatig mogelijke verdeling over de wortels, stam en takken van de krachten die door de wind en zijn eigen gewicht worden uitgeoefend. Dit wordt in de (bio)mechanica het axioma van de constante spanning genoemd. Het heeft tot gevolg dat er door het ontbreken van houtweefsel binnenin de stam afwijkende patronen kunnen ontstaan die van buiten af zijn te herkennen, zoals verdikkingen, ribbels en scheuren. Vaak al van verre!

Voorbeelden afwijkende patronen

Door houtrot uitgeholde bomen vormen vaak uitwendig een verdikking in de stam of een verbreding van de stamvoet. Dit wordt veroorzaakt door de compensatiegroei. Het resultaat is een grotere en sterkere houtmassa om de boom te steunen. De toegenomen diameter levert een grotere spreiding van de krachten op. Het bekloppen met een houten hamer geeft snel uitsluitsel of er sprake is van een kritische verzwakking of niet.

Bij herhaaldelijk optredende overbelasting kunnen de vezels van het houtweefsel knikken. Dit kan tot een verstoring van het normale groeipatroon leiden, zodat de boom moeilijker effectief compenserend houtweefsel kan vormen.

Lengtescheuren in de stam of tak ontstaan bij overbelasting. De scheuren vormen de voorbode van breuk omdat de ringspanning van

Olifantspoot - De horizontale ribbels op de stomvoet (pijl) duiden op de mogelijkheid dat de boom door zijn 'voeten' zakt. De oorzaak is nog juist zichtbaar: een beschadiging aan de stamvoet heeft tot uitholling van de stambasis geleid. De boom reageert op de uitholling met een verhoogde aanwas van houtweefsel. Dat houtweefsel is over het algemeen ook sterker dan normaal. Om adequaat te kunnen reageren, moet de boom wel in een goede conditie verkeren.

Gereedschap

Gebreken aan bomen zijn vaak te herkennen aan uitwendige signalen. De meeste boomverzorgers beschikken over de kennis en ervaring om met eenvoudige middelen te beoordelen of een boom een gevaar voor de omgeving vormt of niet. Als die niet toereikend zijn, zullen de meer geavanceerde hulpmiddelen aan bod komen.

Nog niet zo erg lang geleden beoordeelde de boomdeskundige de breukvastheid van de stam of de stabiliteit op relatief eenvoudige wijze. Het belangrijkste instrument waren de ogen. Visuele waarnemingen werden ondersteund door eenvoudige hulpmiddelen, zoals een prikstok (sondeerpen), een houten hamer of een spade.

Ook nu nog zijn de ogen het belangrijkste instrumentarium van de boomverzorgers. Niet in de laatste plaats omdat het ondoenlijk is alle bomen in Nederland consequent met meetapparatuur te onderzoeken. Daar is ook geen noodzaak toe. Nader onderzoek is pas aan de orde wanneer er aanleiding is om aan de breukvastheid of stabiliteit van de boom te twijfelen en de boom gevaar op zou kunnen leveren.

de stam of tak wordt doorbroken. De cilinder- of buisvormige structuur wordt door de scheur of scheuren in meerdere delen opgesplitst. Dit gaat ten koste van de sterkte. Vergelijk dit met een tuinslang: een intacte slang behoudt zijn vorm. Snijd er met een mes een scheur in en de slang laat zich gemakkelijker knikken. Verse scheuren zijn niet altijd goed te ontdekken, tenzij ze open staan. Vanuit de randen van de scheur ontstaan later ribbels van wondomwallingsweefsel. Deze springen direct in het oog. Scheuren in de stam komen algemeen voor. Meestal is er zonder verdere verzwakking nog geen verhoogde kans op stambreuk. Een uitholling van de stam zorgt er echter in de meeste gevallen voor dat de kritische grens snel wordt bereikt.

Eiffeltorenboom

Er zijn altijd voorbeelden van gebreken die mogelijk heel duidelijk in het oog springen, maar waarvan niet goed is te beoordelen of er sprake is van direct gevaar voor breuk of windworp. Meestal gaat het om zeer oude bomen waarbij de uitholling van de stam ver is gevorderd. Uiteindelijk komen deze bomen op de wortelaanlopen te staan. En laat het maar aan de Fransen over daar een naam voor te bedenken: de Eiffeltorenboom! Net als bij de Eiffeltoren staat de boom dan op van elkaar geïsoleerde poten. Bij de beoordeling van de breukvastheid van de stam biedt de bestaande meetapparatuur in dat soort gevallen weinig soelaas en komt het op het inschattingsvermogen van de boomdeskundige aan. Zijn de poten nog stevig genoeg en is de vergroeiing met de stam in orde? Met als leidraad de Eiffeltoren: hoe breder de voet, des te steviger de boom verankerd staat!

Takaanzet – De gesteltakken van een monumentale Amerikaanse eik in Assen zakken geleidelijk steeds verder uit. Rondom de takaanzet is een brede worst (pijl) van houtweefsel gevormd. Deze band levert echter nauwelijks een bijdrage aan de ondersteuning van de tak. Om te voorkomen dat de takken uitbreken, is een kroonverankering aangebracht.

Houtrot – Deze suikeresdoorn werd geveld vanwege de sterke uitbreiding van houtrot in de stam. De stamdoorsnede toont heel duidelijk dat het nog levende houtweefsel zich vooral bevond in de wortelaanlopen (pijl). Aan één zijde van de stam is tussen de wortelaanlopen nauwelijks meer levend hout te vinden. Aan de andere zijde betreft het slechts smalle banen. Er is onvoldoende gezond hout aanwezig om de boom te dragen. Dit is de reden dat een kapadvies werd afgegeven.

Scheur – Deze tak is vanuit een grote snoeiwond uitgehold. De uitholling is zo vergevorderd dat de tak begint te bezwijken, wat zich uit in lengtescheuren (pijl). Hierdoor wordt de ringspanning verbroken en kan de tak gaan knikken. Ingrijpen is noodzakelijk om de veiligheid te waarborgen.

Literatuur:

- Mattheck, C & H. Breloër, 1995: The body language of trees
- Prooijen, G.J. van, 2002: Stadsbomen Vademecum 3A, Boomcontrole en onderzoek

foto's bij dit artikel: Erik Platje, tenzij anders vermeld

De aanleg van nieuwe bossen

Doelen, lokalisering, haalbaarheid, terreinanalyse, geschiktheidsbeoordeling, ontwerp, uitvoering, beheer

Patrick Jansen, Martijn Boosten, Annemieke Winterink en Mark van Benthem

Uitg.: Matrijs, 236 blz. 17 x 24 cm

ISBN 978 90 5345 378 0

€ 24,95

Een eerste blik op de sfeervolle omslag van het boek 'De aanleg van nieuwe bossen' wekte mijn nieuwsgierigheid op. Toch kwam even twijfel boven bij de subtitel: doelen, lokalisering, haalbaarheid, terreinanalyse, geschiktheidsbeoordeling, ontwerp, uitvoering en beheer. Een droge en technische inhoud, ondanks de aantrekkelijke buitenkant? Al bladerend werd die twijfel snel weggenomen en met belangstelling begon ik te lezen.

Het boek is volgens de flaptekst bedoeld om boeren, terreinbeheerders, adviseurs, (beleids)ambtenaren, studenten en andere geïnteresseerden van de nodige basiskennis te voorzien over de aanleg van nieuwe bossen op voormalige landbouwgronden. Daar zijn de schrijvers goed in geslaagd. De auteurs beschrijven eerst de geschiedenis van de bosaanleg. Zo'n tweehonderd jaar geleden bestond Nederland voor drie procent uit bos. Sinds die tijd begon de bosaanleg: productiebossen voor hout voor de mijnen en de aanleg van landgoederen. Van recenter datum zijn de polderbebouwingen en de aanleg van recreatiebossen. Nu zijn het landbouwgronden die bebost worden. Over die aanleg gaat dit boek.

De benodigde basiskennis voor de doelgroep wordt helder en informatief op een rij gezet. Maar ook geïnteresseerden krijgen op een toegankelijke manier een idee van wat er allemaal bij komt kijken om een leefbaar bos te maken. Het hele proces van regelgeving, ontwerp en uitvoering tot aan het einddoel: een bos waar men rust en ontspanning vindt met verrassende elementen en veel biodiversiteit.

Volgens mij zijn alle onderwerpen aan bod gekomen om een bos zodanig aan te leggen dat het ervaren wordt als een natuurlijk bos: de keuze van de beplanting, randen en overgangszones, poelen voor amfibieën en struwelen voor planten en dieren. Ook bosontsluiting en waterbeheersing worden behandeld evenals het beheer, zoals onkruidbestrijding, snoeien, dunnen en begrazing.

Op elke pagina staan een of meerdere foto's, niet alleen ter verfraaiing maar vooral ter verduidelijking van de tekst. De kaders bij de verschillende hoofdstukken zijn overzichtelijk. In het kort geven ze een heldere toelichting bij en aanvulling op de verschillende onderwerpen.

Een waardevol boek voor degenen die bossen aanleggen, maar ook voor bosliefhebbers. Al wandelend kijk je met andere ogen naar een bos. Of zoals een bekende voetballer zei: 'Je ziet het pas als je het door hebt.'

Roelie de Weerd

De aarde roept ...

Ontdek de natuur als bron van inzicht en heling

Gerwine Wuring (met foto's van Marielle van Dop e.a.).

144 blz.

Uitg.: A3 boeken, Geesteren

ISBN 978 90 77408 60 5

€ 24,50

Het Heidehofse Natuur- en Inzichtspel

Annetje Braat

50 speelkaarten plus 128 blz. in doos

Uitg.: A3 boeken, Geesteren.

ISBN 978 90 77408 61 2

€ 24,50

Deze mooie uitgaven zijn spiritueel van aard, dat wil zeggen dat de schrijfsters ervan uitgaan dat ons contact met de natuur niet alleen verloopt via de welbekende zintuigen zien, horen, ruiken, proeven en voelen. Ons zesde zintuig, ruwweg te omschrijven als 'gevoel en intuïtie' brengt ons in contact met 'de energie' van de natuur: een gebied, een steen, een boom enzovoorts. Alleen degenen die zich daarvoor willen openstellen en bewust op zoek gaan, lukt het om (wederzijds!) contact met de natuur te maken.

Het boek geeft talloze aanknopingspunten voor oefeningen in de natuur. Zo is er de boomceremonie, die je allereerst vraagt een boom te kiezen en er met de rug tegenaan te gaan zitten. Dan zoek je de vier windstreken op (noord: het rijk van de schimmels, algen en paddenstoelen; oost: het dierenrijk; zuid: de mensenwereld; west: het plantenrijk). Je stelt, kijkend in die richtingen, dus telkens een kwartslag verzittend, vragen aan deze rijken. De 'antwoorden' die je krijgt, kun je direct toepassen op vragen uit je eigen leven! Niet geschikt voor alleen maar logisch denkende mensen, maar dat had u al begrepen.

Op de vijftig kaarten van het spel staan foto's van het Drentse natuurgebied Heidehof (dat vroeger een productiebos was). Neem een kaart, beschrijf de natuur die je ziet, vergelijk die dan met de beschrijving in het boekje en de 'vertaling' daarvan in psychologische zin. Kaart 14 is het onderste deel van een oude grove den die meerstammig is uitgegroeid, waarschijnlijk doordat hij vroeger als 'schuurboom' door het wild is gebruikt. De uitleg is hier 'leven vanuit je hart', waardoor je in balans kan blijven. Je kunt het toepassen op tal van persoonlijke vragen: over gezondheid, werk en relaties bijvoorbeeld.

Ik lees dat ik bij het opstaan een kaart kan trekken maar die dan de hele dag dicht moet laten liggen. Bij het naar bed gaan mag ik de kaart omdraaien en kijken wat dit natuurbild mij over de voorbije dag vertelt. Ik zou zelf ofwel meteen kijken, ofwel 's avonds pas een kaart nemen. Maar misschien ben ik teveel een logicus? Niettemin is voor mij het kaartspel wat makkelijker toegankelijk dan het boek. Misschien omdat het maar spel is?

Aart de Veer

De eerste houtverzameling uit 1670

Houtkabinet van Linck

Tjerk Miedema

In de 17de en 18de eeuw waren 'Naturaliënkabinetten' of 'Kunstkabinetten' wijd verbreid. Vaak waren ze het werk van apothekers, die tegelijk meestal koopman en geleerde waren. Zij hadden door hun opleiding, zakelijke contacten en werk-omstandigheden de beste mogelijkheden en condities om vooral natuurproducten te verzamelen en te bewaren. Rond 1670 begon de Duitse apotheker Johann Heinrich Linck (1638-1717) uit Leipzig een 'houtkabinet' als onderdeel van een naturaliënkabinet. Later zetten zijn zoon en kleinzoon het verzamelwerk voort.

De verzameling van Linck is in de literatuur de eerst bekende houtverzameling, die voor een particuliere verzameling als bijzonder wordt aangegeven. Zoon Johann Heinrich Linck de oudere (1674-1734) (illustratie links) genoot een goede opleiding en had zo een praktisch leerjaar in Kopenhagen. Hij bereisde vele landen, zoals Zweden, Denemarken, Holland, Engeland, België en de vrijstad Danzig. In die landen deed hij niet alleen praktische apothekerservaring op maar legde hij ook contacten met plaatselijke verzamelaars. Zo bezocht hij de kabinetten van Albertus Seba (1665-1736) in Amsterdam, Jacob Theodor Klein (1685-1759) in Danzig en leerde hij de arts en botanicus Hans Sloan (1660-1753) en de arts en professor John Woodward (1665-1728) kennen aan het Gresham college in Londen. Tot zijn dood onderhield hij met hen contacten. Nadat hij in 1710 de apotheek van zijn vader had overgenomen, breidde hij de verzameling uit tot een van de meest uitgebreide van die tijd. Hij werd tot ver in de omgeving een beroemdheid: als farmaceut door uitvindingen en als verzamelaar en natuurwetenschapper. Ook publiceerde hij veel.

Verzamelen zat de Lincks in het bloed

Linck wilde samen met Albertus Seba een boek met zijn kopergravures publiceren. Nadat Seba de documenten heimelijk had gekopieerd, stuurde hij ze naar Linck terug. Seba zou later tot een eigen publicatie overgaan. Linck's zoon Johann Heinrich de jongere (1734-1807), die een maand na de dood van zijn vader werd geboren, nam naderhand de verzameling over. Hij kreeg vooral bekendheid door zijn

driedelige publicatie over de inhoud van het gehele Naturaliënkabinet van de familie Linck, met meer dan 3.440 zoölogische onderwerpen, over ca. 5.800 mineralen en 4.150 onderwerpen uit het plantenrijk. De 'kunstafdeling' omvatte dan nog eens 460 andere objecten. Dit alles geeft een indruk van de enorme omvang van een dergelijk kabinet en de toenmalige verzameldrift.

Verzamelen moet dus de hele apothekersgeneratie Linck uit Leipzig wel in het bloed hebben gezeten. In 1787, ruim een eeuw na het ontstaan van de verzameling, beschreef een zekere Köhler de Linckverzameling als onomstreden een van de mooiste en voortreffelijkste particuliere verzamelingen van Duitsland.

Meer dan achthonderd houtmonsters

De eerste houtverzameling uit 1670 bevindt zich in een speciaal, prachtig hoogpotig, met goud versierd rococo kabinet (ill. rechter blz.). De houtverzameling bestaat uit 810 houtmonsters, die in 27 schuifladen met in elke la 30 prachtig gepolijste monsters keurig alfabetisch zijn opgeborgen (ill. hierboven). De monsters hebben een afmeting van 11,5 x 6 x 0,6/0,9 cm (l x b x d). Ze waren oorspronkelijk op een bandvormig etiket voorzien van de toenmalige Latijnse benaming van de houtsoorten. De botanische classificatie van Linnaeus bestond in die tijd nog lang niet. Naderhand zijn ook Duitse namen aangebracht. De verzameling bestaat voor een aanzienlijk deel uit

Buitengewoon gewoon

Bomen komen pas in de krant wanneer ze geplant worden als Boomfeestdagexemplaar of wanneer een kapvergunning is afgegeven. Het merendeel wordt niet op Boomfeestdag geplant, zonder kapvergunning gerooid en komt niet in de krant maar wordt krant.

Een boom is buitengewoon zegt de Bomenstichting, maar velen vinden een boom buiten gewoon en soms buitengewoon vervelend. Hij veroorzaakt troep, valt om, is wel mooi als hij bloeit maar dat is gewoon. Pas met rijp of sneeuw erop is hij buitengewoon.

Omdat bomen voor velen gewoon zijn, gaat het vaak verkeerd, want gewoon omzagen is helaas niet buitengewoon.

De Bomenridders, actieve bomenliefhebbers in Rotterdam, weten waarom het verkeerd gaat, lees

Bomenriddernieuws: "Wat kunnen dingen toch verkeerd gaan door mensen die totaal niet geïnteresseerd zijn in hun werk."

Op drie verschillende plekken werden bomen gekapt terwijl was afgesproken deze te laten staan. Men schrijft: "Werfmedewerkers zijn mensen die verstand hebben van bomen en van bomen houden, anders hadden zij niet voor dit beroep gekozen. Helaas worden zij niet ingezet voor deze werkzaamheden, maar wordt het werk uitbesteed aan analfabeten en ongeïnteresseerde mensen die maar raak kappen en het verschil niet kennen tussen een esdoorn en een eik. Ook het snoeien van bomen zou door vakmensen moeten gebeuren en er zou toezicht gehouden moeten worden bij alle groenwerkzaamheden. Nu wordt er soms meer verziekt dan opgeknapt. Soms word je toch wel erg moe van al die stomiteiten." En dat terwijl in de gemeente Rotterdam kennis en gedreven mensen beschikbaar zijn.

Buitengewoon vreemd dat Bomenridders, wijk- en buurtorganisaties, veelal niet-bomendeskundigen, op de bomen moeten passen terwijl buitengewoon veel kennis beschikbaar is maar niet benut wordt.

In Apeldoorn gaat het gewoon goed. Daar zijn deskundigen verantwoordelijk voor de bomen. De bomenspecialist zegt in een artikel over oude bomen: "Het beste gereedschap zijn soms je broekzakken". Van bomen afblijven is soms gewoon beter.

Helaas is recent ook in Apeldoorn de groenafdeling opgeheven en zijn de mensen verdeeld over de organisatie. In veel gemeenten is gebleken dat dit voor de bomen buitengewoon slecht uitpakt. Zolang boomdeskundigen gewoon hun werk nog mogen blijven doen, zijn daar geen Bomenridders nodig.

In veel andere plaatsen is de waakzaamheid van bomenliefhebbers bijna een vereiste om bomen te hebben en te behouden.

Bomenmensen wees alert, word gesprekspartner in uw gemeente, zoek medestanders; de Bomenstichting en ook de Rotterdamse Bomenridders willen u steunen.

Douwe van der Heij

inheemse houtsoorten en voor een kleiner deel uit uitheemse. Voorbeelden zijn zuurkers, jeneverbes, vogelkers, wilde olijf, indiaans slangenhout, ebbenhout of Surinaams letterhout, maar er zijn ook monsters van struiken en boomwortels. De monsters werden uit verschillende stukken verlijmd om het juiste formaat te verkrijgen. Zo is er de 'alant', een vroegere artsenij-, verf- en kruidenplant en de

foto's: Dirk Hanus en Jürgen Gerhardt

'Gichtrosenwurzels', een wortel die vooral ter bestrijding van epilepsie en jicht werd gebruikt. Ook treft men een serie aan van houtsoorten die vooral vanwege de mooie kleuren en prachtige houtstructuren gewild waren, zoals palissander en mahonie.

Bezichtigen

Vandaag de dag bevindt de houtverzameling zich in de zogeheten 'Linck-Zimmer' van het 'Naturalienkabinett und Heimatmuseum' te Waldenburg, in de buurt van Saksen. De oorspronkelijke kast is zeer waarschijnlijk op een latere datum vervangen. Het geheel kende dus een omslachtige overlevingsgeschiedenis. De huidige kast behoeft restauratie en met de houtmonsters heeft men een probleem dat nog niet is opgelost. Deze monsters werden namelijk in de DDR-tijd met DDT tegen ongedierte behandeld en de stof is nu aan het kristalliseren. Het museum bezit verder een grote collectie uit een eerder naturaliënkabinet. Op verzoek worden het houtkabinet en de schuifladen ter bezichtiging voor bezoekers geopend.

Kleurrijke X-factor!

Johan Loermans

Dit najaar zijn er weer zes gemeenten op zoek naar de boom met de X-factor. De bewoners bepalen zelf wat de meest favoriete boom in hun gemeente is. Dit kan de dikste, markantste, bekendste of mooist bloeiende boom zijn. Aan het einde van dit jaar zullen er in totaal zestien bomen zijn met de befaamde X-factor. De bomen staan verspreid in het hele land. De Bomenstichting zal de resultaten van de verkiezingen presenteren in een publicatie en in het voorjaar zullen er workshops aan gemeenten gegeven worden. De boomverkiezing zal immers bruikbare informatie opleveren over de inrichting van de groene ruimte.

Er zijn vanaf de start van dit initiatief nu tien bomen met de X-factor gekozen. Dit jaar zijn er in zes gemeenten verkiezingen gehouden. Het is interessant de verschillen te zien tussen de winnaars. Zo zijn het niet alleen publieke bomen die het grootste aantal stemmen hebben gekregen. Ook bomen in particuliere tuinen zijn gekozen tot boom met de X-factor. Zelfs wanneer een boom maar beperkt zichtbaar is vanaf de openbare weg, kan hij toch de meeste stemmen behalen. In dit artikel komen de winnende bomen van 2009 voorbij.

Breda

Een van de meest bijzondere bomen die de boomverkiezing heeft gewonnen, is de Perzische slaapboom (*Albizia julibrissin*) uit Breda (foto links en hieronder). Deze boom heeft de

foto: Frank Moens

verkiezing nipt, met twaalf stemmen verschil, gewonnen van de alom bekende tamme kastanje aan het kruispunt van de Terheijdenseweg en de Krogtdijk. De Perzische slaapboom bloeit in de zomer, wat in de wetenschappelijke naam wordt aangeduid, maar omdat de verkiezing via het internet plaatsvond, konden de stemmers dit voorjaar door middel van foto's al van de prachtige bloemen genieten. De eigenares van de 40 jaar oude Perzische slaapboom was erg verrast dat haar boom werd uitgeroepen als de boom met de X-factor van Breda. Hij werd verkozen uit 56 genomineerde bomen. Voor zover bekend is het tevens de grootste *Albizia julibrissin* van Nederland met een hoogte van elf meter.

Weert

Welke boom heeft de X-factor? brengt onbekende bomen onder de aandacht. Omdat de winnaars van de boomverkiezingen worden bepaald door de inwoners zelf, kunnen bomen winnen waarvan je dat niet snel verwacht. In Weert heeft de schietwilg bij de oude Oda-school gewonnen. De wilg van wel 80 jaar oud is de stem gebleken van de wijk Boshoven. De wilg heeft veel 'gezien' van alles wat zich op het schoolplein heeft afgespeeld. Tijdens de huldiging van dit idool waren dan ook 200 mensen aanwezig. Het werd een heel spektakel met een heuse X-factorshow, uitgevoerd door kinderen van de nieuwe Oda-school. De man die de wilgenteen 80 jaar geleden met zijn vader had geplant, vertelde het verhaal van de boom en werd met de hele familie op de foto gezet samen met de versierde wilg.

Welke gemeenten zetten de X-factor voort?

In 2008 begon de Bomenstichting met het twee jaar durende project 'Welke boom heeft de X-factor?' met als doel na te gaan welke bomen tot de verbeelding spreken. In totaal zullen eind 2009 zestien gemeenten hebben deelgenomen. Het X-factoridee is goed ontvangen en er bleek veel vraag naar deelname te zijn. Daarom gaat de Bomenstichting door met dit initiatief en biedt gemeenten of lokale groepen de mogelijkheid een verkiezing te organiseren.

Doet uw gemeente ook mee?

Wanneer u graag wilt dat er ook in uw gemeente een boomverkiezing wordt georganiseerd, dan kunt u contact opnemen met Johan Loermans via info@bomenstichting.nl of 030-2303510 (9:00 – 12:30 uur, behalve woensdag). Hij zal u uitleggen wat de mogelijkheden zijn.

Welke boom heeft de X-factor? is een initiatief van de Bomenstichting en wordt mede mogelijk gemaakt met bijdragen van de Koninklijke Nederlandse Heidemaatschappij, Stichting VSBfonds en Plant Publicity Holland.

*linker bladzijde: De winnende Perzische slaapboom (*Albizia julibrissin*) met de karakteristieke, ongeveer 6 cm grote bloemen, staat in een Bredase achtertuin.*

onder: De huldiging van de enorme, 80 jaar oude, schietwilg bij de Oda-school in Weert trok ongeveer 200 mensen. Het werd een heel spektakel met een heuse X-factorshow.

Geldrop-Mierlo

In de gemeente Geldrop-Mierlo is de winnende boom een zwarte berk, die op het terrein van verzorgingstehuis Berkenheuvel staat. De bewoners zijn trots op hun winnaar, waarnaar het tehuis is vernoemd. De berk is de ontmoetingsplaats voor bewoners en personeel en biedt verkoeling in de zomer. Vroeger werden berken in West-Europa als heilige bomen gezien. En net als in het verleden, wordt wederom in Geldrop een berk vereerd.

Meppel

Meppel heeft een watercipres in het Wilhelminapark in het zonnetje gezet. Deze winnaar zou er bijna niet meer bestaan hebben. Toen de jonge boom geplant werd in opdracht van het Vester-bestuur (scholierenvereniging) wist de hovenier nog niet zoveel van deze soort. Omdat de boom zijn blad verloor, dacht hij dat de boom doodging. Daarom werd er naast de boom een nieuwe gezet. In de lente kreeg de eerste boom echter weer nieuw blad en kon hij blijven staan. Er staan daarom nu twee watercypressen naast elkaar. De watercipres staat symbool voor groei en ontwikkeling, het motto van Stichting Vester.

Almelo en Staphorst

Almelo is de eerste gemeente waar twee bruine beuken gewonnen hebben. Deze soort wordt in alle deelnemende gemeenten genomineerd, maar winnen deed hij nog niet eerder. De bruine beuk is favoriet vanwege zijn kleur en statige uitstraling. De bruine beuken staan op het RK-kerkhof St. Stephanus.

In Staphorst is de boom met de X-factor wel heel bijzonder. De X-factor wordt hier niet bepaald door schoonheid, bloesem of de locatie, maar door een bijzondere verhaal. Daarom heeft een gewone beuk van 100 jaar aan de Schotsweg te IJhorst gewonnen. De beuk staat in een bosperceel, waardoor hij helemaal niet opvalt. Wat wel opmerkelijk aan deze boom is, is dat het jaartal 1945 in de stam werd gekerfd. De boom heeft de X-factor gekregen vanwege zijn rol in de Tweede Wereldoorlog. De onderduikersboom, zoals hij genoemd wordt, stond naast een hut voor onderduikers. De ondiepe kuil van de hut is nog zichtbaar. Vanwege de opluchting dat de oorlog voorbij was, hebben de onderduikers het jaartal in de bast van de beuk vereeuwigd.

geheel boven: In Geldrop-Mierlo viel - heel toepasselijk - de markante zwarte berk (Betula nigra) op het terrein van verzorgingstehuis Berkenheuvel in de prijzen.

onder: Meppel vereeuwigde de watercipres (Metasequoia glyptostroboides) in het Wilhelminapark. Deze conifeer werd in zijn jeugd na te zijn geplant, dood verklaard vanwege de onbekendheid met het feit dat deze soort in het najaar zijn blad verliest. Door de boom te laten overwinteren, kwam het toch nog goed.

Ter gelegenheid van de uitverkiezing werden de 'versierselen' door wethouder Egbert van Dijk in de grond geslagen. Marjan Zorgdrager van Natuurbeschermingswacht Meppel en initiatiefneemster van de verkiezing biedt de helpende hand.

Volg de verkiezingen op 'boomverkiezing.nl'

Op www.boomverkiezing.nl is te zien welke gemeenten op dit moment een boomverkiezing houden. Iedereen kan een stem uitbrengen of zelf een boom nomineren. Op de website zijn tevens de resultaten te bekijken van alle verkiezingen die al zijn geweest. Per gemeente zijn de genomineerde bomen zichtbaar met het aantal stemmen dat ze gekregen hebben en de motiveringen van de stemmers. Er zijn vele mooie verhalen met foto's te bewonderen.

X-factor verkiezingen vinden dit najaar plaats in:

- Skarsterlân
- Leiden
- Enschede
- Tilburg
- Epe
- Wijchen

Kastanje bloedt rustig door

Frank Moens

Vijf jaar geleden werd de alarmbel geluid toen het erop leek dat de paardenkastanje ten onder zou gaan aan een razendsnel om zich heen grijpende bloedingsziekte. Dat zou een ramp veroorzaken voor steden en dorpen waar de paardenkastanje een belangrijke en veel voorkomende straat- en parkboom is. De uitvalcijfers waren de eerste jaren dramatisch. Maar in de jaren daarna tekende zich geleidelijk aan een beeld af waardoor er toch hoop ontstond dat de boomsoort niet verloren zou gaan voor ons land. Eind mei presenteerde de werkgroep Aesculaap de resultaten van hun onderzoek in 2008. Het stemt nog niet tot vreugde.

In eerste instantie tastte men volledig in het duister over de veroorzaker van de bloedingen. Uit onderzoek kwam uiteindelijk naar voren dat een pathogene variëteit van de bacterie *Pseudomonas syringae* de boosdoener is. In 2007 kwamen berichten uit het veld dat de enorme sterfte van de eerste jaren niet doorzette. Blijkbaar had de ziekte vooral de toch al zwakke bomen geveeld. Hoopgevend was dat er melding werd gemaakt van overgroeiing van de aangetaste plekken met wondweefsel (callus). Die hoop bleek ongegrond, want inmiddels is duidelijk geworden dat de overgroeiing helaas geen herstellend effect heeft. De aangetaste plaatsen zijn een invalspoort voor secundaire houtrot veroorzakende schimmels die een verzwakking van het achterliggende hout teweeg brengen. Op reeds aangetaste bomen ontstonden ook weer nieuwe bloedingen.

De belangrijkste conclusies uit het onderzoek 2008 samengevat:

- Het natuurlijk verloop van de kastanjeziekte onder praktijkomstandigheden is in kaart gebracht: de mate van aantasting (zieke plekken) op de stam nam over het algemeen toe tussen 2005 en 2006. In 2007 was enig herstel te zien, maar dit zette in 2008 niet goed door. Actieve bloeding was in 2008 nauwelijks te zien.

- De rol van de kastanjemineermot is bekeken. De vraag was of deze stressfactor de kans op aantasting door *Pseudomonas syringae* vergroot. Het verband tussen de aanwezigheid van de kastanjemineermot en optreden van de kastanjeziekte in openbaar groen kon weliswaar niet worden aangetoond, maar kan ook niet worden uitgesloten.

- In de periode 2005-2008 is ook op volwassen bomen in het veld de effectiviteit van remstoffen, onder andere ascorbinezuur (vitamine C), getoetst. Omdat het gebruik van remstoffen in de praktijk variabele resultaten opleverde, is er nog geen algemeen bruikbare beheersmaatregel te adviseren.

Onderzoek is ook gedaan naar de verspreiding van de bacterie, de resistentie van verschillende boomsoorten en hybriden en naar de mogelijkheden van een toetsingsmethode om te kunnen vaststellen of exemplaren vatbaar zijn of niet. Op vrijwel alle punten meldt Aesculaap dat verder onderzoek nodig is. Te hopen valt dat het ministerie van LNV het onderzoek blijft financieren.

Feiten op een rij

De complete nieuwsbrief, achtergronden bij het onderzoek en informatie over de werkgroep Aesculaap is te vinden op www.kastanjeziekte.wur.nl.

Aantasting van bloedingsziekte bij een jonge paardenkastanje. Bovenste foto: het beeld aan de buitenzijde, daaronder zoals het er onder de schors uitziet.

Foto's: Fortis van Kuik

Vrijwilligers zijn de ambassadeurs van de Bomenstichting

De vrijwilligers van de Bomenstichting zijn overal in Nederland te vinden. Voor het interview met Titia Meijer ben ik deze keer op een wel heel bijzondere locatie terechtgekomen. Ik word hartelijk ontvangen in een huisjespark dat midden in een bos ligt in de omgeving van Neede (prov. Gelderland). Vanuit deze idyllische omgeving ondersteunt Titia het netwerk van boombeschermers van de Bomenstichting met behulp van het internet, de telefoon en de postbode. Deze plek is de bron van inspiratie voor Titia's honger naar kennis over bomen en haar inzet voor de Bomenstichting.

Johan Loermans

Tien jaar geleden kocht Titia samen met haar vriend Jaap het boshuisje in de buurt van Neede. Omdat de toestand van het omringende bos erg slecht was, richtte de vereniging van eigenaren een boscommissie op. Samen met een boomdeskundige onderzocht de commissie de bomen en werd er een dunningsplan opgesteld. Het bos bestond voornamelijk uit dennen op arme zandgrond. De bomen stonden te dicht op elkaar en waren aan het verpieteren. Tezamen besloot men welke boom bleef staan en welke weg moest. De onafhankelijke boomdeskundige koos hierbij niet voor het criterium van houtproductie, maar voor natuurontwikkeling. Het waren dus niet automatisch de rechte stammen die bleven staan. Het machinale werk werd door een boomverzorger gedaan, het handwerk deden de bewoners zelf.

Dankzij de adviezen van de boomdeskundige leerde Titia anders naar bomen te kijken en nam haar verwondering toe. Ze begon veel over dit onderwerp te lezen. "Of bomen te dicht bij elkaar staan wordt niet bepaald door de afstand tussen de stammen, maar door de kruinen van de bomen. Ik kreeg hier bijna pijn in mijn nek van, vanwege het almaar naar boven kijken", zegt Titia. "Met mijn NJN-achtergrond (Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie) had ik al interesse voor de natuur, maar mijn enthousiasme nam verder toe. Daarom besloot ik donateur te worden van de Bomenstichting. Want bomen zitten niet alleen ingenieus in elkaar, ze zijn ook nog eens erg waardevol voor de natuur en mensen". Plotseling kijken we beiden op: buiten klimt een boomklever met een wit pluimpje op zijn staart in een eik naar boven. Ook een koolmees laat zich zien en vliegt van tak naar tak.

De waarde van bomen

"De Bomenstichting komt op voor het belang van bomen", zegt Titia. "Alleen vind ik het niet genoeg wanneer je bomen beschermt, omdat ze mooi zijn en vanwege hun aankleding van het landschap. Er zijn meer factoren van belang. De economische waarde is erg groot. Wij kunnen niet zonder bomen. Ze nemen CO₂ op en filteren fijnstof, ze zorgen voor zuurstof, gaan erosie tegen en zorgen voor een aangename leefklimaat in de stad. Voor mensen met gezondheidsklachten zijn bomen en een groene leefomgeving noodzakelijk." Titia geeft aan dat ze behoefte heeft aan feiten. "Je begrijpt hierdoor beter hoe een boom of een bos werkt. De samenhang wordt hierdoor duidelijker."

Foto's bij dit artikel: Johan Loermans

Vrijwilligers zijn de ambassadeurs van de Bomenstichting
 Dankzij haar taken als vrijwilliger voor de Bomenstichting heeft ze kennis gemaakt met het netwerk van vrijwilligers. Ze is nu een van de contactpersonen. "Er zijn veel mensen bezig met (het behoud van) bomen. Hiervan zijn er ook aardig wat vertegenwoordigd in plaatselijke groepen", vertelt Titia. "Zij hebben veel goede ideeën en brengen bomen onder de aandacht. De contactpersonen volgen het lokale bomenbeleid en geven aan hoe er anders omgegaan kan worden met bomen."

"Net als de donateurs zijn de vrijwilligers ongelooflijk belangrijk. Het zijn de ambassadeurs van de Bomenstichting. Zij zijn de satellieten en uitvoerders. Ze zijn enorm enthousiast en steken hun nek uit. Ze doen het toch maar even!" Het helpt wel als er lokaal een stevige club is en als deze goed georganiseerd is, zoals bijvoorbeeld in Zaanstad het geval is. Als je in je eentje moet opereren, is het een stuk zwaarder. Dan is ondersteuning vanuit de Bomenstichting des te belangrijker (zie kader)".

Zelf draagt Titia ook op een andere manier haar steentje bij. Zij verzorgt nu de Nieuwsbrief, die verspreid wordt onder de vrijwilligers. Hiermee wil zij bijdragen aan het uitwisselen van goede ideeën van de vrijwilligers. Trends en ontwikkelingen die er rond boombeheer en -beleid plaatsvinden, brengt ze in kaart zodat de Bomenstichting er landelijk ook iets mee kan doen.

Het project Mensen voor bomen

Vrijwilligers zijn heel belangrijk voor de Bomenstichting, omdat zij handen en voeten geven aan de stichting. Uitbreiding en ondersteuning van de vrijwilligers is noodzakelijk en daarvoor is in 2005 het Project Mensen voor bomen opgezet.

De uitbreiding van het netwerk is zeer goed gelukt. Met meer dan 200 vrijwilligers is de Bomenstichting bijna in het hele land vertegenwoordigd. Ze dragen de waarde van bomen uit en geven deze een stem. Officieel is het project per 2009 gestopt, maar de Bomenstichting gaat er mee door, dankzij bijdragen van haar donateurs.

Titia heeft de behoefte om succesverhalen te vertellen aan anderen. "Hierdoor motiveer je elkaar en creëer je nieuwe kansen." Zij leest hiervoor artikelen op internet en in de krant. Ze belt ook contactpersonen op, waardoor ze mooie verhalen te horen krijgt. "De vrijwilligers zijn trots op hun werk!", zegt Titia. Ze heeft veel respect voor al het werk dat ze verstouwen. Ze blijkt jarenlang werkzaam geweest te zijn voor bedrijven op het gebied van Personeel en Organisatie. Het is duidelijk waar haar interesse en kennis vandaan komen om het vrijwilligersnetwerk te ondersteunen.

Op de vraag welke ideeën en wensen ze heeft voor de toekomst, antwoordt Titia dat ze vindt dat de vrijwilligersorganisatie structureel versterkt moet

Actief worden voor bomen?

Word, net als Titia, vertegenwoordiger van de Bomenstichting in uw omgeving!

De Bomenstichting ondersteunt haar netwerk van vrijwilligers via landelijke cursusdagen, nieuwsbrieven en direct mail of telefonisch contact. De regio-coördinatoren van de vrijwilligers zorgen voor regionale bijeenkomsten en advies.

Bel op werkdagen met Johan Loermans: tel. 030-2303510 (9-12.30 uur, behalve woensdag) of stuur een e-mail: info@bomenstichting.nl. Hij legt u graag uit wat het contactpersoonschap inhoudt.

Titia Meijer verzorgt de Nieuwsbrief die wordt verspreid onder de vrijwilligers van de Bomenstichting.

worden. "Een meer professionele uitstraling is nodig. Er zijn bijvoorbeeld goede materialen nodig voor de schouw van de monumentale bomen. Je kunt niet met een simpel meetlintje aankomen, maar dat moet met professioneel materiaal. Het is ook belangrijk dat je herkenbaar bent als iemand van de Bomenstichting. Je kunt hierbij denken aan een batch, een jasje van de Bomenstichting en natuurlijk foldermateriaal dat je kunt overhandigen. Je weet dan meteen wie je voor je hebt."

Het gedunde dennenbos bij het huis van Titia Meijer. Nog een enkele (dode) den resteert en verder maakt meer lichtinval begroeiing van de bodem mogelijk.

SANDBERG VAILLANT ADVOCATEN

Gespecialiseerd in bomen & burennrecht

Dorpsstraat 17
7251 BA Vorden
Postbus 68
7250 AB Vorden

Telefoon : 0575 – 55 65 67
Telefax : 0575 – 55 64 09
Mobiel : 0651 – 47 05 91
E-mail : eacs@sandbergvillant.nl

Projectbegeleiding
Onderzoek
Advies

Hoogendoorn
Boomadvies

Prins Bernhardstraat 28 • 2825 BE • Berkenwoude
Tel: 0182 367871 • www.hoogendoornboomadvies.nl

→ Overheid → Bedrijven → Instellingen → Particulieren

Met aandacht seizoenen vooruit

www.vanhelvoirtgroenprojecten.nl

- aanleg
- onderhoud
- boomverzorging
- grondwerken
- bestratingen
- daktuinen
- verplanten
- snoeien
- roeien
- standplaatsverbetering
- onderzoeken
- productiewisseling
- bemestend
- BIM

VAN HELVOIRT
GROENPROJECTEN BV

Oostervlietlaan 8A - 5056 RD Berkel-Enschot - Telefoon (013) 540 82 00 - Fax (013) 540 82 01 - www.vanhelvoirtgroenprojecten.nl

Bomen met lindeluis, kastanjemineermot of bladluis? TreeGuard is het middel.
TreeGuard is milieuvriendelijk en is gemakkelijk toe te dienen.

Amersfoortseweg 205
3888 NM Nieuw Milligen
gemeente Apeldoorn
T.: 0577-456561
F.: 0577-456532
its@poelbosbouw.nl
www.poelbosbouw.nl

tree
Guard

www.boomtotaalzorg.nl
030-6011880

BOOMTOTAALZORG
VAN JAARSVELD/VAN SCHERPENZEEL

HET BETERE 'BOOMWERK'

snoeien, verbeteren groeiplaats, (ver)planten, vellen, bestrijden eikenprocessierups

EEN ANDERE KIJK OP BOMEN

boombeleid, boombeheer, onderzoek en advies, VTA en nader onderzoek, begeleiden groenprojecten, bomen effect analyse, directievoeren, taxatie

Arbori-Arnhem Boomverzorging & Advisering
Vredesteinestraat 4
6665 LG Driel
tel : 026-47 22 718 GSM: 06 - 53 75 26 65
fax : 026-47 23 823
E-mail: arbori-arnhem@hetnet.nl
www.arbori-arnhem.nl

- boomverzorging
- beheerplanning
- inventarisatie
- onderzoek en advies
- taxaties

VAN DROOM TOT WERKELIJKHEID

Copijn ontwerpt, maakt en beheert bijzondere groenprojecten sinds 1807. Onze creativiteit en werkwijze komen voort uit een lange traditie van vakmanschap, kennis en innovatie. Een intensieve samenwerking met de opdrachtgever vormt de basis van al onze plannen.

Het scheppen van een weldadige leefomgeving, die met de tijd meegroeit en mooier wordt, is onze drijfveer. Bomen en beplanting staan hierbij centraal. Het werk van Copijn omvat gelegen boomtechnisch onderzoek, boomaanplant, boomonderhoud, standplaatsverbetering en boomverplanting. De boomspecialisten van Copijn gebruiken hierbij recente wetenschappelijke inzichten en geavanceerde technieken.

COPIJN • GAGELDIJK 4F • 3566 ME UTRECHT • 030 - 26 44 333

WWW.COPIJN.NL

Bomenplanner gesteund door Bouwend Nederland en De Groene Stad

Deze zomer verscheen de Bomenplanner: een handvat voor bouwend Nederland als het gaat om het inplannen van groen in de leefomgeving. Plannen betekent vooruitdenken en daar ontbreekt het nog maar al te vaak aan bij de ontwikkeling van groen in nieuwbouwsituaties of bij renovatie. Goede bedoelingen zijn gedoemd te mislukken als er vanaf de allereerste schetsen geen rekening is gehouden met de wensen voor groen en de groeiplaatsen van bomen. In deze gedachtegang vond de Bomenstichting medestanders in Bouwend Nederland en De Groene Stad, geïnitieerd door Plant Publicity Holland. Beide organisaties verspreiden de Boomplanner onder hun achterban.

De Bomenplanner is samengesteld door Edwin Koot, projectleider bij de Bomenstichting. Aan de hand van veel foto's laat hij zien welke meerwaarde bomen hebben voor een bouwplan en welke mogelijkheden er zijn om bomen in de planning mee te nemen. Een uitvoeriger beschrijving van deze publicatie is te lezen in het zomer-nummer van Bomennieuws van dit jaar.

Bestellen

De Bomenplanner is te bestellen door de bestelkaart, meegehecht in dit nummer, in te vullen. Een e-mail sturen naar info@bomenstichting.nl kan ook. De Bomenplanner kost € 13,50 (incl verzendkosten).

Tot en met de Raad van State

Na de zitting van de Raad van State op 18 juni jl. evalueren de 'strijders' voor het behoud van het Marinehospitaal-terrein in Overveen de zitting zelf en de inzet gedurende de afgelopen 2,5 jaar. Zo lang is deze groep al bezig met de plannen, waar onder andere een monumentale bomenlaan en Springertuin zouden moeten wijken voor geplande appartementenbouw op het terrein van het voormalige hospitaal. Men blikte tevreden terug op de goede samenwerking, onder andere met de Bomenstichting. Bij het ter perse gaan van dit blad was er nog geen uitspraak gedaan. Op de foto zijn de belangrijkste partijen te zien die zich hebben ingezet voor het behoud van het parkachtige terrein: derde van

rechts de advocaat van Vereniging Marinehospitaal-terrein (VMHT) mr. F.J. Weesing, links van hem Teun Schermerhorn, die de kar heeft getrokken en daarnaast Guus Uittenbogaart, de voorzitter van VMHT.

Drenthe sluitstuk tweede Bomenschouw

Nog een paar maanden te gaan en de tweede schouwronde van het Landelijk Register van Monumentale Bomen is een feit. In vijf jaar tijd zijn de circa 10.000 beschreven objecten onder de loep genomen. Dit gebeurde met steun van eigenaren/beheerders en vrijwilligers. Momenteel wordt gewerkt aan de voltooiing van het actualiseren van de gegevens van Zeeland en Limburg. Voor Drenthe gebeurt dit met hulp van Stichting Landschapsbeheer Drenthe (SLD). In totaal gaat het om circa 2.000 objecten.

Landschapsbeheer Drenthe houdt in het kader van hun Bomenwacht al decennialang de 'boekhouding' bij van de monumentale bomen in de provincie. Vanaf het ontstaan van het Landelijk Register is de samenwerking met SLD gezocht en ook voor deze

schouw konden we met succes weer een beroep doen op hun expertise. De werkwijze van deze tweede Bomenschouw bestaat uit het aanschrijven van alle eigenaren met het verzoek de toegezonden boomgegevens te controleren en te actualiseren. In Drenthe is voor een andere opzet gekozen, omdat afgelopen voorjaar een omvangrijke herinventarisatie van de gehele provincie door SLD werd afgerond. In een brief aan de eigenaren hebben Bomenstichting en SLD toestemming gevraagd voor overname van de provinciale gegevens in de landelijke database van de Bomenstichting.

Aan het eind van dit jaar volgt de eindrapportage. Een samenvatting daarvan kunt u tegemoet zien in een van de volgende edities van Bomennieuws.

Will Schropp Sculpturen
HOUTENBEELDEN.NL
voor huis, tuin en graf

advertentie

Esdoornzaad haalt omslag van Science

Wie heeft er niet staan kijken naar een esdoornzaadje, in een roterende glijvlucht op weg naar de grond? 'Helikoptertje' is dan ook een bijnaam voor deze gevleugelde zaden.

David Lentink, universitair docent experimentele zoölogie, WUR, onderzocht in samenwerking met de afdeling Bioengineering and Biology van het California Institute of Technology hoe deze langzame vlucht tot stand komt. Langzaam vallen is een voordeel bij de verspreiding van zaden. De kans dat het zaad ver van de moederboom terechtkomt, wordt erdoor vergroot, en dus de kans voor de jonge plant op voldoende licht en ruimte. Lentink et al. onderzochten de luchtstroming rond vallende zaden van de Noorse esdoorn. Ze ontdekten dat de bouw van het zaad veroorzaakt dat de lucht boven de vleugels sterk gaat wervelen. Aan de bovenkant van de vleugel waait het dan harder. Een hardere wind zorgt voor een lagere luchtdruk, waardoor het zaadje als het ware omhoog wordt gezogen. Het leverde ook prachtige foto's op, waarvan één de voorkant van het tijdschrift Science in juni sierde (Science 12 June 2009: Vol. 324 no. 5933, pp. 1438 – 1440).

Uiteraard ziet men toepassingen voor deze 'techniek', Lentink denkt bijvoorbeeld aan microhelikopters die uitgerust met een camera inspecties kunnen uitvoeren in leidingen of anderszins moeilijk bereikbare plekken.

Deze publicatie deed mij teruggrijpen naar het boek 'De plant als bouwmeester' van Felix R. Paturi, in 1975 uitgegeven bij Ankh-Hermes te Deventer (antiquarisch nog verkrijgbaar). Ook Paturi beschrijft en fotografeert de roterende glijvlucht van esdoornzaad. De wervelingen heeft hij niet kunnen meten, maar hij zag al wel een belangrijke rol weggelegd voor een trage vlucht. Naast het esdoornzaad worden in dit boek talloze andere constructies uit de natuur met het oog en de kennis van een technisch ingenieur besproken. De ondertitel van het boek is nog steeds inspirerend: 'geniale ideeën uit de natuur, voorbeelden voor een leefbare wereld'.

San van der Molen

foto: Ronald Schra

Vier kastanjes goed in een 'slechte' laan

De Bomenstichting tekende bezwaar aan tegen het voornemen van de gemeente Terneuzen een complete laan van achttien paardenkastanjes aan 't Zand in Koewacht te rooien.

Contactpersoon Ronald Schra voerde een onderzoek uit en schreef een gedegen rapport ter ondersteuning van zijn bezwaar. Hieruit blijkt dat veertien

van de kastanjes slecht zijn, maar vier van de bedreigde bomen, een aaneengesloten rijtje, het behouden nog ruimschoots waard zijn.

Het verweer had succes, want eind juli besloot de gemeente de vier te laten staan. Daarmee blijft het straatbeeld nog enigszins behouden.

De gaten worden gevuld met platanen.

De Groenste Scheurkalender steunt de Bomenstichting

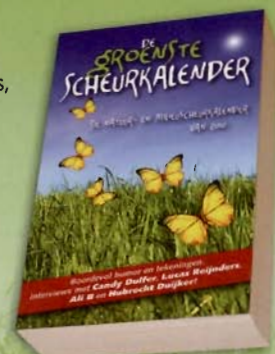
De aardigheid van scheurkalenders is dat er behalve de datumaanduiding elke dag wat te lezen of te bekijken valt in een mengeling van humor, illustraties, informatie en interviews. Dat geldt ook voor De Groenste Scheurkalender 2010. Deze heeft als doel zoveel mogelijk mensen te betrekken bij natuur en milieu. Speciaal voor deze editie werden bijvoorbeeld hoogleraar Lucas Reijnders, rapper Ali B, vogelkenner Nico de Haan, saxofoniste Candy Dulfer en wijschrijver Hubrecht Duijker geïnterviewd. De Bomenstichting leverde een wekelijks terugkerende bijdrage.

Bomennieuwslezers krijgen korting op de aanschaf. Een deel van de opbrengst komt ten goede aan het werk van de Bomenstichting.

30 procent korting op
De groenste scheurkalender.
Boordevol humor, illustraties,
interviews en informatie.
De winkelprijs is € 14,95,
maar bomenvrienden
betalen slechts € 10,50,
excl. € 1,50 verzendkosten.

Bestel bij
info@bloomingmedia.nl
o.v.v. de Bomenstichting.

Zie www.degroenstescheurkalender.nl.

Guerrilla Gardening in Amersfoort

Op 27 juni gingen bewoners van Amersfoort aan de slag met het planten van boompjes in de vorm van 'Guerrilla Gardening': een burgerinitiatief waarin een braakliggend stuk grond tijdelijk wordt getransformeerd tot een tuin voor buurt of school.

Uit de informatie op de website van het BinnenstadBewonersNetwerk Amersfoort (www.bbn-amersfoort.nl): Meteen achter het centrum van Amersfoort, aan de noordkant langs het spoor, ligt 'Sahara aan de Eem', preventief ontdaan van alle groen, waar het prestigieuze cultureel centrum zou komen. Door de kredietcrisis zijn alle plannen in de ijskast gezet en is de lege zandvlakte verworpen tot een wanstaltig parkeerterrein. Tijd dus voor wat groene actie met als motto 'Guerrilla Gardening & Sahara aan de Eem'. Onze contactpersoon Julie-Ann Born was initiatiefneemster en stuurde ons bijgaande foto.

foto: Riekje Hoffman

Bomenroute door Heiloo

Vereniging Groei & Bloei afdeling Midden-Kennemerland heeft een bomenroute op de fiets door Heiloo uitgebracht langs prachtige oude beuken, populieren en kastanjes, door lanen met magnolia's, sierkersen en sierperen. Bij de route worden niet alleen de boomsoorten beschreven, maar ook de bijzondere verhalen die bij sommige bomen horen.

Het beginpunt van de bomenroute is in het centrum, de lengte van de route is ongeveer 18 km. De route is ook in twee delen van ieder 9 km te fietsen. De bomenroute is onder andere via de website van Groei & Bloei te downloaden: <http://heiloo.groei.nl> (zonder www). Ook liggen er exemplaren bij de receptie van het gemeentehuis van Heiloo.

Overlijdensadvertentie voor ceder

Elst-

2 juni 2009

aten

crematorium "Daalwijk", aula 2,
Floridadreef 7 te Utrecht.

Na afloop is er gelegenheid tot
condoleren in de ontvangkamer.

Groot is de leegte nu wij

de Ceder

van het kerkplein van de
St. Barbarakerk in Bunnik
moeten missen.

In het Bunniks Nieuws van 17 juni jl. trof een mevrouw Teunissen bijgaande advertentie aan over een verdwenen ceder, die een prominente plaats innam in de gemeente.

Kwaliteit II

Boom of lantaarnpaal

Zaagwesp of hoogsnoeier: 'what's in a name'. In ieder geval kijk je er met verbazing naar. Of misschien wel met verwondering. In ieder geval niet met bewondering. Want zoals Marijcke van Hasselt dit omschreef in het vorige Bomennieuws: het resultaat is 'een opgeknipte paal met alleen nog wat zijtakjes bovenin'.

Niet echt kwaliteit. En kwaliteit van de groene leefomgeving is waar de Bomenstichting zich voor inzet.

Dus moet je er wat mee. Maar wat? Het begint in ieder geval bij het waarnemen en uitspreken dat zo'n opgeknipte paal: geen gezicht is; nooit die boom kan worden zoals hij dit zelf had bedoeld; weer een staaltje is van 'meters maken' door de uitvoerders; een ecologische waarde van bijna nul

heeft; vrijwel geen bijdrage meer levert aan CO₂-reductie en het wegvangen van fijnstof.

Kortom: zo'n opgeknipte paal staat te staan zoals een gemiddelde design lantaarnpaal zou staan. Maar een boom is meer, wil meer en kan meer. Het begin is er dus. Maar hoe ziet het eind eruit? Het einde bestaat uit weloverwogen en vakkundig uitgevoerde maatregelen waardoor een boom boom kan blijven.

Zoals ik vanuit de trein op een reclamebord las: 'Betere tijden, beter uitzicht'.

Uiteraard zijn er wettelijke voorschriften rond het opkronen ten behoeve van doorgaand verkeer. Maar bedenk de toegepaste wiskunde:

kroon=wortelgestel. Dus uitvoerders:

matig u in het opkronen. Begin er tijdig mee in de jeugdfase en stop er ook mee als de voorgeschreven vrije doorrijhoogte is bereikt. Dan kan er kwaliteit gaan ontstaan.

Als je het over kwaliteit hebt, valt er dus nog veel te winnen. Van begin tot eind zijn er nog vele stappen te zetten. Dit was er één; er volgen er nog meer. De Bomenstichting zal er de komende tijd aandacht aan schenken en voor vragen.

Frank Naber,
directeur

foto: San van der Molen

AGENDA

colofon

34e jaargang, nummer 3, herfst 2009

ISSN 0166-784 X

Versijnt 4 x per jaar, oplage: 4500 stuks

Redactie: Douwe van der Heij (vz.),
Maartje Nelemans, Erik Platje, Aart de Veer,
Roelie de Weerd

Eindredactie: Celeste Koen

Vaste medewerker: San van der Molen (kort
nieuws)

Hoofdreductie, vormgeving en advertenties:

Frank Moens (fmoens@bomenstichting.nl)

Basisvormgeving: Westbroek en Ter Haar

Redactieadres: Bomenstichting

Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht

Tel: (030) 230 35 10 (van 9.00-12.30 uur)

Fax: (030) 231 03 31

www.bomenstichting.nl

ING-bank: 2108755

Druk: Onkenhout Groep, Almere

Papier: 9Lives FSC Mixed 70% (55% recycled)

Overname van artikelen en berichten na overleg met de redactie.

De Bomenstichting zet zich sinds 1970 in voor het behoud van bomen in de stad en op het platteland.

Donateurschap minimaal € 25,- p.j. per automatische incasso, of € 30,- p.j. met acceptgiro.

Beschermvrouwe:

Hare Majesteit de Koningin

13 oktober

15e Bomenstichting Dierckx-lezing 'Bij een klimaatbestendige stad hoort de iep'

De jaarlijkse lezing wordt verzorgd door Hans Kaljee. Hij zal zijn enthousiasme voor iepen en kennis van het stadse leven van bomen uit de doeken doen. Kaljes is sinds 2000 als Hoofdstedelijk bomenconsulent werkzaam. Hij is een van de auteurs van het boek 'Iep of Olm', dat begin dit jaar verscheen.

De lezing begint om 20 uur in ontmoetingscentrum 'In de Driehoek', Willemsplantsoen 1c, Utrecht, naast Hoog Catharijne.

De toegang is gratis, maar aanmelden moet. Dit kan per e-mail: info@bomenstichting.nl of 0302303510 (9-12.30 uur). Zie ook de losse bijlage in dit nummer.

31 oktober

Donateursdag Bomenstichting

Voor deze najaarszaterdag staat het bezoek aan De Nieuwe Ooster, begraafplaats én arboretum, op het programma. Veel begraafplaatsen kennen zich door een schitterend bomenbestand, deze in Amsterdam heeft zich vanwege de collectie uitgeroepen tot arboretum. Voor meer informatie en aanmelding zie de losse bijlage in dit nummer.

6 november

Stilte voor de storm

Symposium van de Nederlandse Dendrologische Vereniging (NDV) over het wel en wee van de in- en uitheemse boomsoorten in Nederland. Tijdens deze dag wordt gezocht naar een antwoord op de vraag of de inheemse soorten bestand zullen zijn tegen klimaatverandering, geïmporteerde ziekten en plagen en tegen de concurrentie van invasieve soorten. Voor meer informatie zie: www.dendrologie.nl.

MONUMENTALE BOOMTOPPER

Dit is een van de meest markante bomen uit het Landelijk Register van Monumentale Bomen. Kijk voor een overzicht van meer bomen op www.bomenstichting.nl

WETENSCHAPPELIJKE NAAM

Tilia x europaea (voornamelijk)

NEDERLANDSE NAAM

Hollandse linde

STANDPLAATS

Lange Voorhout

GEMEENTE

Den Haag

PLANTJAAR

vanaf ca. 1800

OMTREK

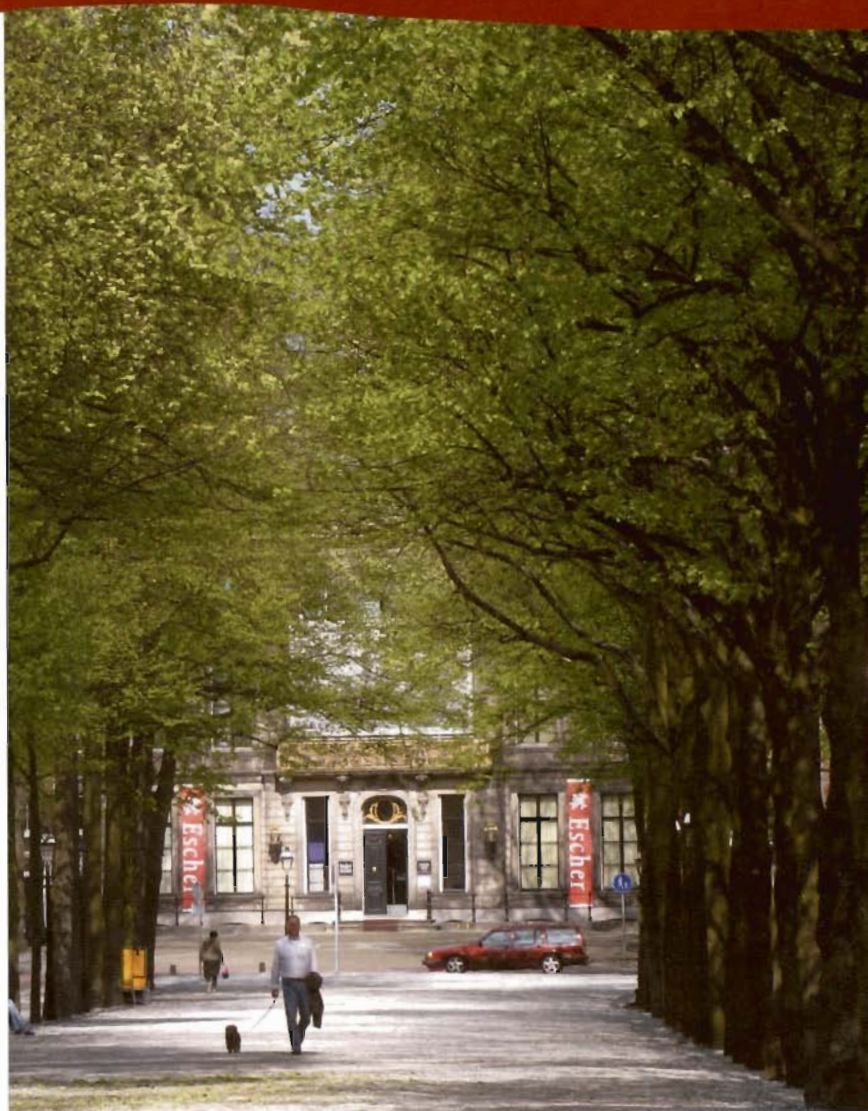
variërend tot ca. 300 cm

HOOGTE

ca. 20 meter

BIJZONDERHEDEN

Aanleg stamt uit de 16^e eeuw

tekst en foto links: Frank Moens

Laan met koninklijk tintje

Het Lange Voorhout in Den Haag vormt samen met de Lange en Korte Vijverberg de oudste lanen van de residentie. De honderden bomen zijn een groen, rechthoekig lint te midden van statige achttiende-eeuwse panden. Keizer Karel V gaf al in 1536 opdracht *'te doen planten ende setten tot onsen kosten in 't Voorhout van onser vleckte van Den Haag.'* De lindes van het eerste uur staan er al lang niet meer, maar de structuur is vrijwel onveranderd. Waar gaten vielen, werden nieuwe exemplaren geplant en tot op de dag van vandaag gebeurt dat nog steeds. Het monumentale karakter bleef hiermee behouden. Maar de drukte van de stad eiste zijn tol in de laan die ooit model stond voor Unter den Linden in Berlijn. Zowel onder- als bovengronds hadden de lindes het zwaar te verduren. De gemeente Den Haag besloot daarop tot een grondige bovengrondse reconstructie en verbetering van de ondergrondse groeiomstandigheden door middel van zogenaamde watershells. Daarin ondervinden wortels geen last van het bovengrondse verkeer, en kabels en leidingen vormen geen concurrentie meer. Bovendien werd het aantal parkeerplaatsen drastisch gereduceerd en is de vrijgekomen ruimte ten goede gekomen aan de lindes. Dit jaar, op vrijdag 12 juni, werd de voltooiing van de werkzaamheden aan het Lange Voorhout gevierd met de heropening door prinses Máxima.

foto: Hendrik Jan van Beek

EEN BOOM IS BUITENGEWOON